

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

Tourism Route Development of Historical Park in Lower Northern of Thailand

ประพล จิตคติ

Praphol Chitkati

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Faculty of Management Science, Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand

E-mail: seraph_cap@hotmail.com

Received October 5, 2020; Revised November 16, 2020; Accepted March 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย 2) จัดเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย และ 3) จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีระดับความสนใจตำนานหรือเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ ตำนานปรางค์สองพี่น้อง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 รองลงมา คือ ประเพณี เหาเทียน เล่นไฟ ลอยกระทง จ.สุโขทัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ส่วนเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมด 4 เส้นทาง(ไป-กลับ) แต่ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เส้นทางที่ 1 ศรีเทพ-ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร ระยะทาง 465 กิโลเมตร และเส้นทางที่ 2 ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร-ศรีเทพ ระยะทาง 397 กิโลเมตร มุ่งนำเสนอข้อมูลตามเส้นทาง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้พัฒนาเป็นคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย นำเสนอ 8 ส่วน ได้แก่ 1) การเดินทาง 2) แหล่งท่องเที่ยว 3) เทศกาล/ประเพณี 4) สินค้าของที่ระลึก 5) กิจกรรมที่น่าสนใจ 6) กำหนดการท่องเที่ยว 7) สิ่งอำนวยความสะดวก และ 8) หมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ

คำสำคัญ: การพัฒนา; เส้นทางการท่องเที่ยว; อุทยานประวัติศาสตร์

ABSTRACT

This research aimed to study (1) history and the identity through the route of historical park tourism in the Lower North of Thailand, (2) set the tourism route of historical park in the Lower North of Thailand, and (3) create tourism guidebook of historical park in the Lower North of Thailand. The sample was 400 tourist correspondents and 80 stakeholders in tourism. The instrument for collecting data was a questionnaire, in-depth interview, focus group discussion, and workshop. Analysis data by Descriptive statistics and Content Analysis.

The research results were found as follows: (1) the results revealed that each historical park had a different history and identity. Sukhothai Historical Park had the history and the identity related about Loy Krathong and Candle Festival, Si Satchanalai Historical Park had history and identity related about Bathing and Almsgiving, Kamphaeng Phet Historical Park had the history and identity related with Row-forest-ropes presented to the priests in a ceremony, and Srithep Historical Park had the history related to worship Srithep God; (2) There were found 4 routes of the Historical Park. The first route begins from Srithep to Si Satchanalai to Sukhothai and to Kamphaeng Phet (round trip) with the distance of 465 kilometers. The second route begins from Si Satchanalai to Sukhothai to Kamphaeng Phet and to Srithep (round trip) with the distance of 397 kilometers; and (3) the stakeholder of this research has proposed a guidebook for a 4-day/3-night itinerary including accommodations, activities, accessibilities for travel agency, group and individual travelers, as well as free individual travelers. Moreover, this guidebook has provided a one-day excursion for each park and informed global positioning system (GPS) technology for a car drive or a bike ride around the parks in the lower north of Thailand.

Keywords: Tourism route; Development; Historical park

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย ก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวมากมายมหาศาล ส่งผลให้ธุรกิจนำเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นสามารถแบ่งได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น มากกว่า 1 ทศวรรษที่มีการเปลี่ยนจากการท่องเที่ยวเพื่อมวลชนเป็น

การรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะ เพื่อทำให้เกิดความยืดหยุ่นและมีความหมายที่ทรงคุณค่ามากขึ้นกว่าเดิม (Poon, 1989; Hummelbrunner, 1994; Gilbert, 1989, Pigram, 1993) ที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2556 – 2557 ประเทศไทยประสบปัญหาด้านความไม่มั่นคงทางการเมืองเกิดขึ้น และเรื้อรังมายาวนานพอสมควร ส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งธุรกิจทางตรงและธุรกิจทางอ้อม คือ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงระหว่างเดือนมกราคม – สิงหาคม พ.ศ. 2556 และมกราคม – สิงหาคม พ.ศ. 2557 ทั้งหมด 1,872,969 คน คิดเป็นร้อยละ 10.66 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) ปัญหาที่มีผลกระทบอย่างชัดเจนคือผลกระทบกับธุรกิจทางตรง เช่น บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจร้านอาหาร ซึ่งธุรกิจเหล่านี้ล้วนมุ่งบริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างถิ่นทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการขาดทุนและเลิกกิจการไปในที่สุด จากปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงดังกล่าวนี้ส่งผลโดยตรงกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย และจากรายงานการสำรวจสัดส่วนพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศปี พ.ศ. 2555 (มกราคม – ธันวาคม) (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555) ได้สรุปปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือ ได้แก่ ปัญหาด้านการขนส่งสาธารณะ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ โดยแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่สามารถดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ที่ทั่วถึงแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว และแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีศูนย์ข้อมูลบริการนักท่องเที่ยวและไม่มีมัคคุเทศก์ประจำแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าของประเทศไทยในเขตภาคเหนือ คืออุทยานประวัติศาสตร์ซึ่งตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ที่ได้ผ่านรับรองและขึ้นทะเบียนจากกรมศิลปากร ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยจึงเป็นจุดหมายสำคัญของการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มีความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศไทย อุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 4 แห่ง ตั้งอยู่ใน 3 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร สุโขทัย และเพชรบูรณ์

ดังนั้น การเดินทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ให้ครบทั้ง 4 แห่งนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์แต่ละแห่ง และนำเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมดมารวมเชื่อมโยงและพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และการสร้างการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากมาย

เกิดขึ้นในระยะยาวอีกด้วย จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งในการวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย
2. เพื่อจัดเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย
3. เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

อุตสาหกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของประเทศไทยคืออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนการผลิตต่ำแต่สามารถสร้างรายได้มหาศาลก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้กระจายไปทั่วประเทศไทย ในขณะเดียวกันสถานการณ์ทางการเมืองยังขาดเสถียรภาพทำให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนลดลงอย่างชัดเจน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงระหว่างเดือนมกราคม – สิงหาคม พ.ศ. 2556 และ มกราคม – สิงหาคม พ.ศ.2557 ทั้งหมด 1,872,969 คน คิดเป็นร้อยละ 10.66 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) ไม่เว้นแต่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย นอกจากนี้ยังประสบปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือ ได้แก่ ปัญหาด้านการขนส่งสาธารณะ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในแหล่งท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ โดยแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่สามารถดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ที่ทั่วถึงแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทราบข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งไม่มีศูนย์ข้อมูลบริการนักท่องเที่ยวและไม่มีมัคคุเทศก์ประจำแหล่งท่องเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2555) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การแบ่งภูมิภาคในประเทศไทยนั้นใช้เกณฑ์การแบ่งที่หลากหลาย อันจะนำมาซึ่งการสร้างควมสับสนให้นักท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

ภูมิภาคของประเทศไทย

การแบ่งภูมิภาคในประเทศไทยมีประโยชน์ช่วยให้สามารถเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นภายในกรอบของพื้นที่รวมทั้งหมด แต่การแบ่งภูมิภาคอาจทำให้เกิดความสับสนขึ้นได้เนื่องจากการแบ่งนั้นกระทำ ได้หลายวิธีแล้วแต่วัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ประโยชน์ และเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการแบ่งก็จะแตกต่างกันสุดแต่ว่าจะเป็นวิธีการของหน่วยงานใดหรือนักวิชาการสาขาใด สำหรับงานจัดทำอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ของราชบัณฑิตยสถานยึดถือตามการแบ่ง

ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ของคณะกรรมการ ภูมิศาสตร์แห่งชาติภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งได้เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2520 ทั้งนี้ได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภูมิภาค ซึ่งจังหวัดสุโขทัย เพชรบูรณ์ และกำแพงเพชร ถูกจัดอยู่ในภาคกลาง (นฤมล บุญแดง, ม.ป.ป.) นอกจากการแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ตามข้อเสนอของคณะกรรมการ ภูมิศาสตร์แห่งชาติแล้ว ยังมีหน่วยงานที่จัดแบ่งภูมิภาคของประเทศไทยที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งคือ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งได้แบ่งประเทศไทยออกเป็น 6 ภาคและมีขอบเขตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เหมือนกับภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ แต่ขอบเขตของภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันตกแตกต่างกันไปจากภูมิภาคทางภูมิศาสตร์ โดยที่จังหวัดสุโขทัย เพชรบูรณ์ และกำแพงเพชร ถูกแบ่งอยู่ในภาคเหนือ รวม 17 จังหวัด ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การแบ่งตามคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

จากข้อมูลข้างต้นภาคเหนือนั้นเป็นแบ่งได้เป็นเหนือตอนบน จำนวน 9 จังหวัด และ ภาคเหนือตอนล่าง 8 จังหวัด โดยที่จังหวัดสุโขทัย เพชรบูรณ์ และกำแพงเพชร ถูกแบ่งเป็นภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถาน

แหล่งประวัติศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับพัฒนาการในอดีต ทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ของกลุ่มชนหรือประเทศหรือภูมิภาค โดยลักษณะอาจเป็นเมืองที่มีกำแพงเมืองเป็นขอบเขตที่ชัดเจน เป็นย่านที่ประกอบกิจกรรมบางประเภท หรือเป็นสถานที่ซึ่งเคยเกิดเหตุการณ์สำคัญ เช่น การสู้รบก็ได้ ในสมัยโบราณทุกประเทศถือว่าแหล่งประวัติศาสตร์เป็นเกียรติยศของบรรพชนในอดีต เป็นเกียรติภูมิของชาติ บทบาทของแหล่งประวัติศาสตร์จึงสนองคุณค่าทางสังคมแต่เพียงด้านเดียว เจ้านาย ขุนนาง เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มีสิทธิ์ในการขึ้นชมและควบคุมกำหนดบทบาทให้รับใช้สังคมตามวัตถุประสงค์ในด้านความมั่นคงร่วมกัน โดยให้เกิดความสำนึกถึงอดีตที่รุ่งเรือง การถูกบุกรุกโดยศัตรู หรือกรณีอื่น ๆ (สินชัย กระบวนแสง, 2545) โดยที่แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถานอันทรงคุณค่าในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร-สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-ศรีเทพ

กลุ่มของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง นักวิจัยขอไล่เรียงจากอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.) ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง มีพื้นที่ประมาณ 3.4 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 2 เขต คือ เขตภายในกำแพงเมือง พื้นที่ 503 ไร่ และเขตนอกกำแพงเมืองหรือที่เรียกกันว่าเขตอรัญญิก พื้นที่ 1,611 ไร่ กรมศิลปากรได้กำหนดเขตที่ดินโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ประมาณ 2,114 ไร่ ห่างออกไปทางทิศเหนือราว 90

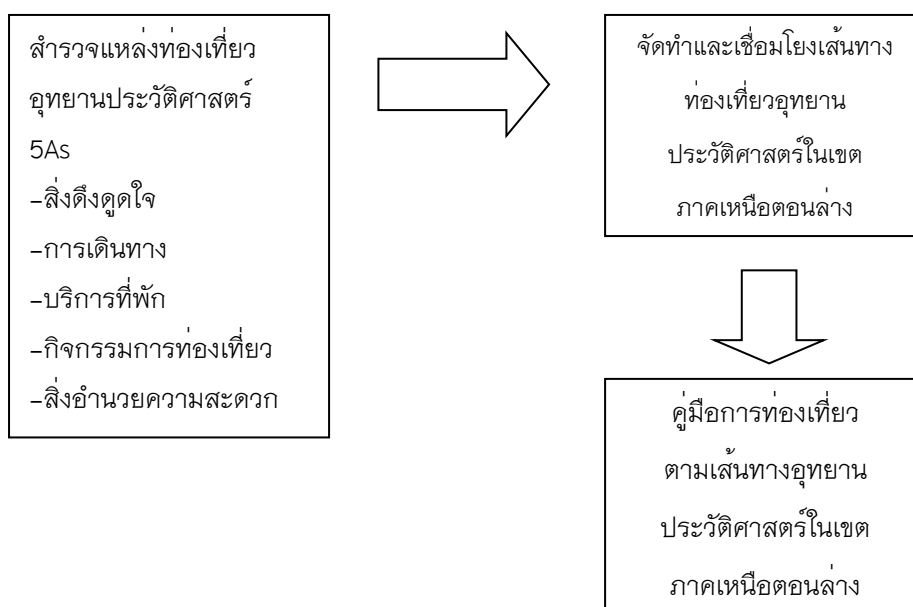
กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ซึ่งเคยเป็นราชธานีของไทย มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศาสนา และเศรษฐกิจ ภายในอุทยานฯ มีสถานที่สำคัญที่เป็นพระราชวัง ศาสนสถาน โบราณสถาน โดยมีคูเมือง กำแพงเมือง และประตูเมืองโบราณล้อมรอบอยู่ในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส บริเวณพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยครอบคลุมพื้นที่กว่า 70 ตารางกิโลเมตรและมีโบราณสถานสำคัญที่น่าชมมากมาย จังหวัดสุโขทัยมีผู้คนมาพักอาศัยและตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

เมืองบริวารอีกเมืองหนึ่งของสุโขทัย คือ เมืองศรีสัชนาลัย ซึ่งเป็นเมืองโบราณมีสภาพภูมิประเทศที่ตั้งของเมืองเป็นที่ราบเชิงเขาพระศรี และเขาใหญ่ กรมศิลปากรได้กำหนดเขตที่ดินโบราณสถานอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ประมาณ 28,217 ไร่ จากหลักฐานที่สำรวจพบขวานหินขัด (เครื่องมือ เครื่องใช้ ของคนสมัยโบราณ) รวมทั้งจากหลักฐานการขุดค้นทางโบราณคดีที่วัดชมชื่น แสดงได้ว่ามีชุมชน เข้ามาอยู่อาศัยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 9 (พ.ศ. 800) เป็นต้นมาเป็นชุมชนร่วมสมัยทวารวดีในภาคกลาง ถัดขึ้นมาเป็นหลักฐานของวัฒนธรรมร่วมสมัยลพบุรี (พุทธศตวรรษที่ 18 (พ.ศ. 1700) ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งของภาคเหนือตอนล่าง คือ เมืองศรีเทพ ซึ่งกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีพื้นที่ทั้งหมด 2,902 ไร่ 3 งาน 25 ตารางวา โดยเมืองศรีเทพมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมายาวนานตามลำดับ มีหลักฐานที่แสดงชี้ชัดว่า มีมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย หรือในช่วงกึ่งก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นมาก่อนแล้ว พัฒนาขึ้นเป็นเมืองในช่วงเวลาที่รับอารยธรรมจากภายนอกราวพุทธศตวรรษที่ 11 หลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญ คือ การพบกลุ่มเทวรูปรุ่นเก่า เช่น พระนารายณ์สวหมวกแปดเหลี่ยม พระกฤษณะโควรรณะ พระสุริยเทพที่สลักจากหินทราย ซึ่งเป็นรูปเคารพในศาสนาฮินดูเมื่อประมาณพุทธศตวรรษ ที่ 11 – 13

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่เชื่อมโยงแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถานในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยเข้าด้วยกัน และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยวข้างต้นนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์แต่ละแห่ง และนำเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมดมารวมเชื่อมโยงและพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และการสร้างการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดรายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากมายเกิดขึ้นในระยะยาวอีกด้วย จึงจำเป็นต้องยิ่งในการวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ Dickman (1996) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ (5A) ดังนี้คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (attraction) 2) การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) 3) การบริการที่พัก (accommodation) 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (activities) 5) สิ่งอำนวยความสะดวก (destination amenities) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method) ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จัดเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูล และกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) แหล่งข้อมูล ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย 2,533,325 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 183,312 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้ นักท่องเที่ยวชาวไทย 400 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 400 คน (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม 8 คน ผู้ประกอบการร้านอาหาร 8 คน ผู้ประกอบการร้านขายของที่

ระลึก 8 คน นักวิชาการ 8 คน และประชาชน 8 คน จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว จำนวน 40 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย 1) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม 8 คน ผู้ประกอบการร้านอาหาร 8 คน ผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก 8 คน นักวิชาการ 8 คน และประชาชน 8 คน จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว จำนวน 40 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1) แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยซึ่งจำแนกแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ตำนาน หรือ เอกลักษณ์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสนใจ และตอนที่ 3 เส้นทางเดินทางเข้าถึงอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง แยกรายอุทยานฯ ซึ่งเป็นแบบกำหนดคำตอบให้เลือกตอบ

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) เกี่ยวกับตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่จะศึกษา ได้แก่ ตำนาน เอกลักษณ์ เส้นทางเดินทางเข้าถึงอุทยานประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงไปยังอุทยานประวัติศาสตร์อื่น ๆ ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

3) สนทนากลุ่มย่อย (Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้ได้มาซึ่งคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยโดยครอบคลุมอุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 4 แห่งในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยเพื่อนำเสนอตำนาน และเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย, อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จ. เพชรบูรณ์ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยลงพื้นที่ศึกษาตำนานและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยว

อุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ด้วยการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ด้วยแบบสอบถาม จากนั้นคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์และตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามเพื่อนำแบบสอบถามวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ และสรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์เพื่อเตรียมข้อมูลในการสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายการวิจัย

2) จัดเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย จากนั้นลงพื้นที่เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อสรุปข้อมูลเพื่อเตรียมสมมติฐานกลุ่มย่อยในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ภาคเหนือตอนล่าง

3) จัดทำคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย เริ่มจากนัดหมาย เวลา สถานที่เพื่อเตรียมจัดประชุมเวทีประชาคมภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ภาคเหนือตอนล่าง จากนั้นผู้วิจัยนำเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ภาคเหนือตอนล่างต่อภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ภาคเหนือตอนล่าง สุดท้ายที่ประชุมเสนอแนวทางและลงมติเลือกแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ภาคเหนือตอนล่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) ข้อมูลสภาพภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2) ดำเนินการและเอกลักษณ์ตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย และระดับความต้องการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย การหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ลักษณะของข้อคำถามจากแบบสอบถามแปลค่าตามเกณฑ์ (ประคอง กรรณสูตร, 2542) ซึ่งใช้หลักการแปลค่าโดยใช้โค้งปกติ

3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย จากภาคีที่เกี่ยวข้อง

4) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus groups) ใช้ในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่มย่อยดังนี้

4.1 การนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับตำนาน เอกลักษณ์ และเส้นทางท่องเที่ยวตามเส้นทางการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

4.2 ผู้มีส่วนได้เสีย ร่วมวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT)

4.3 ผู้มีส่วนได้เสีย นำเสนอ และการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และข้อสรุปจากที่ประชุมเกี่ยวกับคู่มือการท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีระดับความสนใจตำนานหรือเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ดังนี้ ตำนานปรากฏสองพี่น้อง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 รองลงมา คือ ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟลอยกระทง จ.สุโขทัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ส่วน วัดช้างล้อม อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และวัดช้างรอบ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวต่างประเศมีระดับความสนใจตำนานหรือเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ดังนี้ ตำนานพระอจนะ (พระพุทไธ) วัดศรีชุม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีค่าเฉลี่ย 1.72 รองลงมา คือ ตำนานพระแก้วมรกต อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.49 และ วัดช้างล้อม อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 1.10

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มากที่สุด คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และ 2.93 ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศนิยมเดินทางท่องเที่ยวมากที่สุด คือ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18 และ 1.86 ตามลำดับ และทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเลือกเดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางศรีสัชนาลัย – สุโขทัย – กำแพงเพชร – ศรีเทพ ระยะทาง 399.7 กิโลเมตร จากภาคเหนือลงสู่ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบว่าคู่มือท่องเที่ยวการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยนั้น มีข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังนี้ นักท่องเที่ยวชาวไทยต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก 3 อันดับแรก คือ 1) ศูนย์ข้อมูล/พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ/พิพิธภัณฑ์อื่น ๆ 2) รถเช่า/รถราง/จักรยาน/รถกอล์ฟ/รถโบราณ 3) ร้านอาหารและเครื่องดื่ม/อาหารพื้นเมือง/อาหารท้องถิ่น ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องการสิ่งอำนวยความสะดวก 3 อันดับแรก คือ 1) ร้านอาหารและเครื่องดื่ม/อาหารพื้นเมือง/อาหารท้องถิ่น 2) ร้านกาแฟ/ร้านน้ำชา 3) อินเทอร์เน็ตไร้สาย/ป้ายสื่อความหมาย/แถบคิวอาร์โค้ด 3 มิติ บรรยายแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังแสดงในตาราง 1

ตารางที่ 1 กิจกรรมการท่องเที่ยวยอดนิยมสำหรับที่นักท่องเที่ยว

ประเภท	กิจกรรม	ค่าเฉลี่ย
นักท่องเที่ยวชาวไทย	1) นั่งรถรางชมเมืองเก่า	4.53
	2) เยี่ยมชมศูนย์ข้อมูล/พิพิธภัณฑ์	3.92
	3) นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์/ไหว้พระ	3.38
นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	1) ปั่นจักรยาน และ เยี่ยมชมศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว/พิพิธภัณฑ์ฯ	2.83
	2) ปิกนิก/รับประทานอาหาร	1.37
	3) นวดแผนไทย (สุโขทัย)	1.29

ทั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมเนื้อหาข้อมูลออกเป็น 8 หมวด ได้แก่ การเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว เทศกาลงานประเพณี สินค้าของที่ระลึก กิจกรรมการท่องเที่ยว รายการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และหมายเลขโทรศัพท์ที่สำคัญ เพื่อจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจในตำนานปรางค์สองพี่น้อง และประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ ตามลำดับ ซึ่งเป็นโบราณสถานที่อยู่ในยุคสมัยของทวารวดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธุ์ชนก แคมเบอร์ส และมณฑรัตน์ บรรจง (2551) พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แบบรวมอารยธรรมเขมรในประเทศไทย ยังไม่ได้รับความสนใจและบอกเล่าเรื่องราวเท่าที่ควร อีกทั้งสัญลักษณ์ประจำเมืองของลพบุรี คือ พระปรางค์สามยอด ซึ่งเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมรวมอารยธรรมเขมรอย่างแท้จริงแต่ก็เป็นเพียงสัญลักษณ์ทางความศรัทธาเท่านั้นยังขาดการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เมื่อนำแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมาจัดเส้นทางท่องเที่ยว พบว่า อุทยานประวัติศาสตร์ที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยที่ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเลือกเดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางศรีสัชนาลัย – สุโขทัย – กำแพงเพชร – ศรีเทพ ระยะทาง 399.7 กิโลเมตร จากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ และ กรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยารัตน์ ศิริรัตน์ (2550) พบว่า ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงไว้ในเส้นทางเดียวกัน โดยผู้วิจัยได้รวบรวมเป็นคู่มือการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยเพื่อนำเสนอและเผยแพร่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานภาครัฐที่เป็นกลไกขับเคลื่อนหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยและระหว่างจังหวัดในภูมิภาคเดียวกัน หยิบยกเอาตำนานหรือเอกลักษณ์มานำเสนอเพื่อสร้างจุดเด่นหรือข้อแตกต่างของแต่ละอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความโดดเด่นและสร้างโอกาสทางการแข่งขันกับภูมิภาคอื่นในประเทศไทย จากนั้นนำไปกำหนดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดที่เป็นที่ตั้งของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2. ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวนำไปกำหนดกิจกรรมในรายการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างโดยนำเสนอความแตกต่างของยุคสมัยตั้งแต่ทวารวดี จนถึงสุโขทัย ร้อยเรียงเป็นเหตุการณ์และกำหนดให้เป็นหนึ่งในเส้นทางที่ไม่ควรพลาดสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่สนใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้มีข้อค้นพบเรื่องยุคสมัยของโบราณสถานที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นควรว่าอาจจะนำไปต่อยอดเพื่อวิจัยจัดกลุ่มเส้นทางท่องเที่ยวในสมัยทวารวดี เช่น เมืองละโว้ จังหวัดลพบุรี ร่วมกับเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากอยู่ในกลุ่มเดียวกัน และทำการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยศิลปกรรมของขอม (เขมร) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรขอมในอดีต

องค์ความรู้ใหม่

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยนี้ คือ หนังสือเล่มเล็ก ซึ่งเป็นคู่มือการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย และยังมีแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อให้นักท่องเที่ยวกลุ่มที่สนใจศึกษาด้านประวัติศาสตร์ สามารถเดินทางท่องเที่ยวได้

ด้วยตนเอง โดยมุ่งนำเสนอ 5 ด้าน ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว การเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังส่งมอบคู่มือให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว (Tour Operator) เพื่อให้บรรจุแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยแต่ละแห่งไว้ในกำหนดรายการท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอ จำหน่าย ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่สนใจ และมีตัวอย่างกำหนดการท่องเที่ยว 4 วัน 3 คืน สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว อันจะส่งเสริมการก่อให้เกิดรายได้สู่ท้องถิ่นในภูมิภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป โดย

สรุป

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีสนใจตำนานหรือเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ดังนี้ ตำนานปรางค์สองพี่น้อง อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์ ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟลอยกระทง จ.สุโขทัย วัดช้างล้อม อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย วัดช้างรอบ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตำนานพระอจนะ (พระพุทไธ) วัดศรีชุม อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ตำนานพระแก้วมรกต อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และประเพณีบวงสรวงเจ้าพ่อศรีเทพ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยเลือกเดินทางท่องเที่ยวในเส้นทางศรีสัชนาลัย – สุโขทัย – กำแพงเพชร – ศรีเทพ ระยะทาง 399.7 กิโลเมตร จากภาคเหนือลงสู่ภาคกลาง ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวขอเสนอ ได้แก่ 1) นั่งรถรางชมเมืองเก่า 2) เยี่ยมชมศูนย์ข้อมูล/พิพิธภัณฑ์ และ 3) นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์/ไหว้พระ 4) ปั่นจักรยาน 5) ปิกนิก/รับประทานอาหาร และ 6) นวดแผนไทย (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย)

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2555). รายงานการสำรวจสัดส่วนพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยปี พ.ศ. 2555 (มกราคม – สิงหาคม). สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2559. จาก <http://newdot2.samartmultimedia.com/farms/uploaded/Information%20Technology%20Center/stat/276/2012/INTERNAL%20TOURISM%202012%20by%20province/north/1> ผลการสำรวจภาคเหนือ ปี 2555.pdf
- กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). อุทยานประวัติศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2563. จาก http://www.finearts.go.th/main/categorie/learning-center?type_id=19
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). สถิติด้านการท่องเที่ยว 2557. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2559. จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=476

- กัลยารัตน์ ศิริรัตน์. (2550). การวางแผนเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครศรีธรรมราช (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล บุญแดง. (ม.ป.ป.). การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 14 กันยายน 2563. จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=การแบ่งภูมิภาคทางภูมิศe>
- ประคอง กรรณสูต. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธุ์ชนก แคมเบอร์ส และ มณฑรัตน์ บรรจง. (2551). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ศิลปะเขมรในประเทศไทย กรณีศึกษา: การจัดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในเขตอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). ทฤษฎีและเทคนิคการสัมภาษณ์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สินชัย กระบวนแสง. (2545). การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และศาสนสถาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*. (2nd ed.). Australia: Hodder Education.
- Gilbert, D. (1989). Rural Tourism and Marketing: Synthesis and new ways of working. *Tourism Management*, 10(1), 39–50.
- Hummelbrunner, R. & Miglbauer, E. (1994). Tourism Promotion and Potential in Peripheral Areas: The Austrian case. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1–2), 41–50.
- Pigram, J. (1993). Planning for Tourism in Rural Areas: Bridging the policy implementation gap. In Pearce, D. G. & Butler, R. W. (eds.), *Tourism research: Critique and challenge*, 156–174. London: Routledge.
- Poon, A. (1989). *Tourism, Technology and Competitive Strategies*. Wallingford, Oxon: CAB International.